

1

תַּעֲשׂוּ: פֹּה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם כִּי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי
 נֹתֵן לָכֶם וּקְצַרְתֶּם אֶת־קְצִירָהּ
 וְהִבֵּאתֶם אֶת־עֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם
 אֶל־הַכֹּהֵן: וְהֵנִיף אֶת־הָעֹמֶר לִפְנֵי
 יְהוָה לְרִצְוֹנְכֶם מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת יִנִּיפֶנּוּ

קָא תַעֲבֵדוּן: ט וּמְלִיף יי עִם מֹשֶׁה
 קְמִימְר: י מְלִיף עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וְתִימַר קְהוֹן אֲרִי תַעֲלוֹן לְאֲרֻעָא
 דִּי אָנָּא יְהִב קְכוּן וְתַחֲצִדוֹן יִת
 חֲצִדָּה וְתִיתוֹן יִת עוּמְרָא רִישׁ
 חֲצִדְכוֹן קֹות כְּהֵנָּא: יא וְרִים יִת
 עוּמְרָא קְדָם יי קְרֻעָא קְכוּן
 מְבַתֵּר יוּמָא קְבָא יְרִמְנָה

לקט בהיר

רש"י

מה שצריך לאכול כמו כן מותר מלאכות חשובות אחרות אשר
 האדם מתענג בעשייתן ומצטער בהעדרם (וזה הוא כוונת
 חז"ל בת"כ) ורבינו מביא למשל דבר שיש חסרון כים
 בציוולן, אבל גם אמר רבינו בלשוננו חיצו "ולורך", כלומר
 זורך האדם ולאו דוקא זורך אוכל נפש, וזהו נכלל כל מלאכה
 שהמירו חז"ל בחולו של מועד כגון זורך יו"ט, לזה אמר
 הכתוב שאפילו הוא מלאכה עבודה שפירושו המועלת עליך
 על רעונך ועל דעתך לעשותו, וכל עוד שלא תעשנו הוא
 עבודה ומשא עליך אעפ"כ לא התרחי רק אוכל נפש, ולפי"ז
 לא קשה עוד קושיית הרמב"ן ז"ל על רש"י ממה שאמרו

וכו': (ו) ראשית קצירכם. שחכה ראשונה" ^{ה"כ - מנחה ע"ג}: עמר. עשירית האיפה, כך
 לקליר (ה"כ - מנחה ע"ג): עמר. עשירית האיפה, כך
 היתה שמה"א, כמו (שמות ע"ג) וימודו בעומר:
 (יא) והניף. כל חנופה"י מולך ומביא מעלה
 ומוריד, מולך ומביא לעזור רוחות רעות"י, מעלה
 ומוריד לעזור טללים רעים (ומנחה ע"ג): לרצונכם.
 אם הקריבו כמשפט זה* יהיה לרצון לכס"י:
 ממחרת השבת. ממחרת יום טוב (ה"ט) הראשון
 של פסח, שאם חתה אומר שבת בראשית"י או חתה ^{שינוי נוסחא}

חז"ל שאין רמז בתורה חזיה מלאכה אסורה ואינו מותרת בחוה"מ אלא הכתוב מסרו לחכמים, ודאי שרבינו ראה דברי חז"ל
 אלו, ופי' דבריהם ז"ל, שהתורה אמרה מלאכה לצורך (מלאכה עבודה) מותר שלא לצורך אסור, ומה נקרא לצורך דבר זה
 מסור לחכמים, ורבינו לא אמר שחיצת עבודה פירושו חסרון כים וכדומה, אלא מאחר שידע רבינו שז"ל אמרו שדבר האבוד
 ויש בו חסרון כים נכנס בכלל מלאכה עבודה המותר בחוה"מ הביא זאת למשל (לבוש): י שאסור לכל מי שהוא לקצור
 חבואתו מה' מיני דגן שראוי להביא ממנו את העומר קודם שקלרו לצורך העומר, ואין פירושו שאחר שקצרת את החבואת
 מביא הראשית ממנו, שלפעמים קוצרים אחר י"ו בניסן ולהבאח העומר זמן קבוע (ג"א), ועוד שהל"ל ראשית קצירך,
 ראשית קצירכם של כלל משמע (רא"ם): יא) פי' כלי מדה המחזיק עשירית האיפה עומר שמו, ונקראת מנחה זו מנחת
 עומר על שמו: יב) פי' הגם שלא נאמר כאן הרמה רק לשון תנופה, כבר ידענו מחזה ושוק של מלואים שצין לשון תנופה
 וצין לשון תרומה פירושו ששה קצוות, אלא שהכתוב ייחד שם תנופה לחזה ותרומה לשוק (רא"ם): יג) פי' שיהיו לצרכה
 ולא לקללה, שהרוחות באים מד' קצוות והטל מלמעלה למטה, ודוקא רוחות וטללים שאינם תלויים במעשה בני אדם מהני
 בהו עבודת התנופה להפכם מרעה לטובה, אבל גשמים תלויים במעשה בני אדם (מ"ל): יד) הגם שדרשו בת"כ מיצה זו
 שאין כופין את הציבור, אבל פשוטו שחזרו לעשות כל מעשיו כהלכתו כדי שיהיה לכס לרצות לפני, או אפשר שקאי רק על
 והניף פי' והניף אותו כדי שבו שמוניף יהיה לרצון (בא"י): טו) יום השביעי נקרא שבת בראשית (וכל יו"ט נקרא סתם
 שבת על שם השביחה שבו) לפי שחורמינו הק' אמר לנו טעמו שבו שבת המאליל ב"ה ממעשה בראשית, ובת"כ וכן בגמ' יש
 כמה טעמים והוכחות שהמדובר מיום ט"ו בניסן שהוא שבת האסור במלאכה, ורבינו הביא דוקא טעם והוכחה זו, לפי
 שהדוקים התנגדו עם חז"ל בפירושו של ממחרת השבת ואמרו שהכוונה על שבת בראשית שנתוך הפסח, וסברא זו שמביא
 רבינו היא הגדולה והחזקה שבכולן להוכיח מפשטות הכתוב בלי שום דרוש נגד דעתם העיקש והפסול, שהרי אין הכתוב
 אומר ממחרת השבת שצ"ט פסח, ויש לנו ג"כ שבתות שנתה, וכן הוא דעת הרמב"ן ז"ל כמה ששיבת גידל הוכחה זו
 שמביא רבינו (רא"ם), והטעם שהכתוב קרא יו"ט זה בשם שבת, אפשר לומר שלא היו"ט והמקרא קודש גורם להחיל

כְּהֵנָּא: יב
 דְאַרְמוּתְכוֹן
 שְׁלִים בְּר
 יי: יג וּמְנָת
 סְלִתָא דְפִילִי
 קְדָם יי
 וְנִסְבָּה חֲמֵן
 יד וְלִחָם וְקָלִי
 עד כְּרֵן יוּמָא
 ית קְרָבֵן
 קְדָרִיכוֹן

יודע אחרו (מ)
 חוצה לעומר
 נסכו"י: שני
 פ"ע: ונסכו' י
 כפולה אין נכ
 קמח עשוי מ
 וברמל

ששם המדובר מ
 דכתיב ביום הני
 צמון המוספין)
 חז"ל בת"כ שאם
 ככש באו בידו זו
 של קרבן עולה ה
 מפני ב' טעמים
 שהלא מנחת נכס
 אין הכתוב מזכיר
 אין לומר כן, שי
 שמנחת נכסים זו
 הכבש אינו כפול
 החבואת כדאיחא
 להרבות בקלמ' (ג)
 ונסכו יין וגו', ה
 הבא עם המנחה
 אלא נאשר רביעי
 י"ד) שכרמל היו
 שבוכו, ואינו נכ

ממחרת השבת ינחנו גרבן. גמסן יום טלמון טל טלמון טל
 ממחרת השבת ינחנו גרבן. גמסן יום טלמון טל טלמון טל

הַבֹּהֶן: יב וַעֲשִׂיתֶם בַּיּוֹם הַנִּיפְכֶם אֶת־
הָעֹמֶר כֶּבֶשׂ תְּמִים בַּן־שָׁנָתוֹ לְעֹלָה
לַיהוָה: יג וּמִנְחָתוֹ שְׁנֵי עֶשְׂרִים סֹלֶת
בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן אִשָּׁה לַיהוָה רֵיחַ נִיחַח
כְּתוּב וְנִסְכָּה יִין רְבִיעֵת הַהֵיזֶן:
י ד וְלֶחֶם וְקֹלֵי וְכֶרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד־
עֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה עַד הִבִּיאֲכֶם אֶת־
קֶרְבֶּן אֱלֹהֵיכֶם חֲקַת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם

כְּהֵנָּה: יב וְתַעֲבֹדוּן בְּיוֹמָא
דְּאַרְמוֹתְכוֹן יִת עוֹמְרָא אִמְר
שְׁלִים בְּר שְׁתֵּה לְעֹלָתָא קֶרֶם
י: יג וּמִנְחָתָה תְּרִין עֶשְׂרִין
סֹלֶתָא דְפִלָּא בְּמִשַׁח קֶרְבָּנָא
קֶרֶם י: לְאִתְקַבְּלָא בְּרַעוּא
וְנִסְכָּה חֲמֵרָא רְבִיעוֹת הֵינָּה:
י ד וְלֶחֶם וְקֹלֵי וּפְרוֹכָן לֹא תִיכְלוּן
עַד כֵּרֶן יוֹמָא תְּרִין עַד אִיתּוּאִיכוֹן
יִת קֶרְבֶּן אֱלֹהֵיכוֹן קִים עֲלֵם
קְדָרִיכוֹן בְּכֹל מוֹתְבָנִיכוֹן:

לקט בהיר

רש"י

למנות אחריו אלא השביתה וכמו השבת בראשית שבמה
שבועה זו גמר חשבון השבוע ולמחרת מתחילין למנות
מחדש יום א' יום ב' וכו' (ג"א), ובפרט ע"פ סוד יש טעם
בדבר שבאותו יום שבתו אבותינו מטומאת מזרים והתחילו
למנות ז' שבועות נקיים להיותם מוכשרים וטהורים לקבלת
התורה, ואותה השביתה והטהרה והספירה נתעורר לנו בכל
שנה ושנה, וזה ודאי טעם נכון לקרותה ממחרת השבת
(אזה"ח), וכל זה שיך בממחרת השבת השנית שבפסוק ט"ו

יודע אחריו (מנחה ס"ו): (יב) ועשיתם וגו' כבש.
חובה לעומר הוא בא"י: (יג) ומנחתו. מנחת
נסכיו: שני עשרנים. כפולה היטה (ה"ב - מנחה
ס"ט): ונסכו יין רביעית ההין. חף ט"פ שמנחתו
כפולה אין נסכיו" כפולים (ס - ט): (יד) וקלי.
קמה עשוי מכרמל רך"י שמייבשין אותו בתנור:
וכרמל. הן קליות שקורין גרניילי"ש:

שש המדובר מן הספירה, אבל כאן שהמדובר מן הנפת העומר קרא אותו ממחרת השבת דרך אגב (בד"א): (טז)
דכתיב ביום הניפכס את העומר (במ"ח), ואינו מן המוספין, ואינו בא בכל ז' ימי הפסח, ואין הכ' מנה אותו בפ' פנחס
בתוך המוספין (רא"ם), וזאת היא כוונת רבינו במאמר זה, אבל אין כוונתו שאם אין עומר אין כבש, ואין זו סתירה לדברי
חז"ל שאלו ש' שאמרו אם אין עומר הבא כבש ואם אין כבש הבא עומר, כלומר אין מעכבין זה את זה, שאם יש לך עומר וגם
כבש באו ביחד זה מפני זה (ב"ב): (יז) פי' אין זו מנחה בפני עצמו מן המנחות האמורות בפ' ויקרא, אלא מנחת נסכים
של קרבן עולה היא, כמו כל קרבן עולה שצריך להביא עמו מנחה (ומנחה זו מנחת נסכים שמו), לפי שהיה סברא לומר כן
מפני ב' טעמים, חדא כי למה להכתוב לומר שבאה מנחה עם הכבש, פשוט הוא שכל קרבן עולה באה עמו מנחה, ועוד
שהלא מנחת נסכים של כבש הוא רק עשרון אחד וכאן זה הכתוב שני עשרונים, א"כ היינו אומרים שמנחת נסכים של הכבש
אין הכתוב מזכירו כלל, וזה שאמר כאן הוא חוק ממנו וצריך להביא כבש לעולה עם כל השייכים עמו וגם קרבן מנחה, אבל
אין לומר כן, שהכתוב אומר "ומנחתו" בוא"ו פי' מנחה שלו של הכבש, ולא אמר ומנחה, ודבר זה בעצמו מודיע הכתוב
שמנחת נסכים זו כפולה היא, ומאחר שמנחת נסכים שלו יבאה מן הכלל להיות כפולה צריך הכתוב להודיע שהיין הבא עם
הכבש אינו כפול ואינו יותר משאר כבש לעולה אלא רביעית ההין יין (ג"א), ואפשר לתת טעם על זה, שהעומר בא בשביל
התבואה כדאיחא בר"ה ט"ו. מפני מה אמרה תורה הביאו עומר בפסח וכו' כדי שתצטרך לכם תבואה שבשדות, לזה ראוי
להרבות בסלת (במ"ח): (יח) במכוון אמר רבינו "נסכיו" לשון רבים ולא אמר נסכו כפול בלשון יחיד כמו שאמר הכתוב
ונסכו יין וגו', וגם רבינו בעצמו התחיל בלשון יחיד ואמר אע"פ שמנחתו וגו' וסיים בלשון רבים, כוונתו לכלול את השמן
הבא עם המנחה ובלל בתוך הסלת גם כן אינו כפול הגם שהסלת כפול, אין בוללין בתוכו חצי ההין שמן או שלישיית ההין
אלא נשאר רביעית ההין, לזה אמר נסכיו בין היין ובין השמן וכדאיחא בגמ' (נח"י): (יט) כבר נתבאר בפ' ויקרא (ב'
י"ד) שכרמל היא שבלת חטים או שעורים מיד אחר שנקצר שעדיין כך הוא והכר מלא (קט) שהזרע בתוכו) מן החטה
בתוכו, ואינו נטמן מפני רכותו, ומן הסתם משהין את התבואה בשדה כל הקיץ עד חדש תשרי ונתייבש ונתקשה, ובעודו

וַיִּמַת יוֹסֵף וְכָל-אָחָיו וְכָל הַדּוֹר
וְהָיָה דִּי וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ

דְּהוּה בְּמִצְרַיִם: וּמִית יוֹסֵף וְכָל
אָחָיו וְכָל דְּרָא הָהוּא: ז וּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל נִפְיִשוּ וְאִתְיַלְדוּ וּסְגִיאוּ

לקט בהיר

רש"י

הע' נפש (מ"ל): (ו) מאומרו פרו וישרלו הרי מדמה
אותם לשרצים וגדול השרצים שהוא העכבר מוליד ששה
(ילקוט), ובש"ר וכן בתנחומא דרשו חז"ל מששה לשונות:

ונעשה מלך ועמד * צלדקו (כ"ה): (ז) וישרצו. שהיו
יולדות ששה * צכרם אחד (כ"ה) - הכילו י"ב כ"ו - תנח"ו:
שינוי נוסחאות * ועמד * ששה טעה

פרו, וישרלו, וירצו, ויעלמו, במאלד, מאלד. וחז"ל קבלה היתה צידם ואפסמכוה אקרא (מ"כ):

אור החיים

וכבר השמיענו וידענו. עוד מה הודעה זו כדבר
חדש ויוסף היה במצרים. ואולי שיכוון הכתוב לומר
על דרך אומרים ז"ל (סוטה ל"ו) שעתיד היה יוסף
להעמיד י"ב שבטים ומי סבב שלא העמיד אלא ב'
הוא פגע רע שפגעחו אשה פועיפר ויפחו זרועי
ידיו ע"כ, הא למדת שזולה זה ה' יוסף מעמיד י"ב
שבטים, והוא אומרו ויהי לשון לער שמלעטרת
החורה על שלא היו בין הכל אלא שבטים נפש,
והוא אומרו כל נפש וגו' (י), ונתן העטם לדבר שלא
היו אלא ע' ואמר ויוסף היה וגו' ודין גרמא שלא
היו יולדיו ירך יעקב אלא ע' נפש שזולה זה אם לא
ירד יוסף למצרים היה יוסף מעמיד י"ב שבטים
וכיו בני יעקב שמונים ענפים, וצוה נתישבנו כל
הדקדוקים יחד. עוד יכוין הכתוב באומרו כל נפש
וגו' (י) ויוסף וגו' לומר כי כללה ענפים אלו כולם
שום לעוצה באין הבדל צביהם כולם לדיקים כולם
חכמים כולם בלב שלם זה על זה וכאלו כולם נפש
אחת (י), והודיע חידוש ורבותה גדולה היא לנד יוסף
שהיה במצרים ומן הטבע יהיה משתנה מהשוואת
האחים בין לנד האחווה כי לא יתכן שיהיה שוב
צרכו כהשוואת כולם לנד מה בעשו לו שמכרוהו
ונחאכזרו עליו ואיך לא יהיה קצת שינוי בינו לבין
כולם (י), בין לנד הצדקות כי היה נתון בכור
העומאה והאחים היו בארץ כנען ומסוככים באילן
הוא יעקב אביהם, ועל כל פנים ישנה קצת, ואף

על פי כן מודיעך הכתוב כי שוב הוא להם ונכנס
במספר הע' וכהשוואת כולם יחד ליקרא נפש אחת
בין לפרט האהבה. והאחווה הנכונה בין לענין
הצדקות וטהרת הנפש שלא נדבק בו מהחלואי
הנפש הגם היוצו במצרים. ועיין מה שכתבתי
בפסוק (ויגש מ"ו ל') אמוחה הפעם וגו' (י):
ו. וימת יוסף וגו' ובני ישראל וגו'. לריך לדעת
לאיזה ענין חזר פעם ב' להודיע מיתה
יוסף וכבר השמיענו (סוף ויחי) וימת יוסף בן וגו',
עוד לריך לדעת כונת הודעה הכתוב שמתו האחים
וכל הדור. עוד מה קשר יש בין מיתה האחים
והדור לאומרו ובני ישראל. והנה המגיד של
מהר"ק הגיד לו טעם סמיכות זה והוא דרך סוד.
עוד לריך לדעת טעם אומרו כסדר זה ובני ישראל
וגו' (י) שאם צא להודיענו פריה ורביה בני ישראל
היה לו לומר כסדר זה ויפרו וישרלו וגו' בני
ישראל (י). אכן ב' כתובים הצאים כאחת להודיע
השתלשלות החללת השעבוד וסיובותיו, והם במספר
ד'. הא' מיתה יוסף שאם היה יוסף קיים יספיק
שלא ימשלו בהם המצריים הא למדת שכל זמן
שיוסף קיים היו ישראל בארץ מצרים שקטים
ומעונגים. ב' מיתה האחים שכל זמן שאחד מן
האחים קיים היו המצריים מכבדים אותן וכמו
שפי' ז"ל (סוטה י"ג). בפסוק (צראשית י' י"ד)
וישב יוסף וגו' ואחיו וגו' אחר קברו את אביו יעויין

אור בהיר

סס וצאו ממנו. (יב) פי' בכל מכל כל היה רק שבטים, ולא שמונים. (יג) פירוש בדרך זה לא יהיה מיושב קושיה ויהי שהוא
לשון נער. (יד) וזה אמר לשון יחיד כל "נפש". (טו) פירוש קצת קאה ושנאה צביהם. (טז) בפירוש מיתה כי "עודך"
חי. (יז) שנראה כדבר נוסף על מיתה הדור. (יח) שוב ישרות הדיבור, כגון וידבר ה', ולא אמר ויה' דיבר.

ותקיפו קחרא ואת
מנהון: ח וקם מלך
מצרים דלא מקני

(ח) ויקם מלך חד
ממש"י, וחד אמר שו
אשר * לא ידע. טו
שינוי נוסחאות * ואשר * ידע

(מ"ל): (ח) זה שיך
מלך יוסף (מ"ל), אב

שם דצריהם. ג' מ
שכולן היו חשבוין
להם פנים להשתע
ואין מליאות למר
צפה רק כי היו
החכמה ולא יקבלו
ובני ישראל וגו' כי
שפרו וישרלו וגו' ז
היו נותנים לב
הגדולה הוא הכוב
יוסף ואחיו וכל
ישראל ולא אמר ו
הריצו אלא להודי
ויקם מלך חדש
הסדורים לא היה
י"א. חדש שנחדה
סבוכו לחדש דעת
פשעו של דברים י
הוא קיים היה
היה לו לומר הכ
שפי' כל ימי אחו

(ט) * סיבה ה'
מיתה לוי מיד שעברו.

4

וַיִּרְבוּ וַיַּעֲצְמוּ בְמֵאד בְּמֵאד וַתִּמְלֵא
הָאָרֶץ אֹתָם: פ וַיִּקָּם מֶלֶךְ-חָדָשׁ עַל-
מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא־יָדַע אֶת־יוֹסֵף:

ותקיפו לחרא ואתמליאת ארעא
מנהון: ח וקם מלכא חדתא על
מצרים דלא מקים גזרת יוסף:

ספ וקל
ז ובני
וסניאו

רש"י

לקט בהיר

(ח) ויקם מלך חדש. רב וסמואל, חד אמר חדש
ממש, וחד אמר שנתחדשו גזירותיו (כד - סיבה י"א):
אשר לא ידע. עשה עצמו כאלו לא ידע * (כג -
שינוי נוסחאות - ואשר ידעו
(ח) זה שייך לז' האמוראים יחד, שגם למ"ד ראשון קשה, וכי מי הוא זה קטן וגדול במצרים שלא ידע את משנה
למלך יוסף (מ"ל), אבל הרא"ם גרס, "ואשר" לא ידע בוא"ו, ואין זה דיבור המחיל ואינו לשון הכחז, אלא רש"י מקשה
על מה שאמר שנתחדשו גזירותיו, אם כן מה זה אשר לא ידע:

י. שהיו
ז. תחילת

ונכנס
ש אחת
לענין
תחלותי
כתבתי

לדעת
מיתה
בן וגו',
האחים
האחים
ד של
סוד.
ישראל
ישראל
בני
הודיע
מספר
מסיק
ל זמן
קטים
ד מן
וכמו
י"ד)
יעיין

אור החיים

שם דצריהם. ג' מיתה כל הדור פי' כל הע' נפש
שכולן היו חשובין צענייהם ובאמלעותם לא היה
להם פנים להשתעבד בהם, או ללד שהיו בני דעה
ואין מליחות למצריים להתחכם חכמתם שמתחיל
צפה רק כי היו בני הדור ההוא חכמים ויכירו
החכמה ולא יקבלו עשות להם דבר בשום אופן, ד'
ובני ישראל וגו' כי אם לא היה בהרגשה הגדולה
שפרו וישרנו וגו' במאוד וגו' ותמלא הארץ וגו' לא
היו נוהגים לב לבקש תחבולה אלא בהרגשה
הגדולה הוא הסובב באמלעות העדר המונע שהוא
יוסף ואחיו וכל הדור, ובזה נתיישב אומרו ובני
ישראל ולא אמר ויפרו וגו' כי לא בא להודיע עיני
הריבוי אלא להודיע כי הוא זה סובב הגלות. ועוד
ויקם מלך חדש וגו' (י"א), וחולת אחת מכל דברים
הסדורים לא היה השעבוד, ולמאן דאמר (סוטה
י"א). חדש שנתחדשו גזירותיו הסיבות הקודמות הם
סבוכו לחדש דעהו משונה מקדם והבן. והנה לפי
פשטן של דברים יגיד כי כל עוד שהיה אחד מהדור
ההוא קיים היה מונע השעבוד, וקשה א"כ לא
היה לו לומר הכחז אלא וימת כל הדור ההוא
שאפי' כל ימי אחד מהדור לא היה שעבוד ולא היה

אור בהיר

י"א) ז סיבה ה'. ב) פירוש לא כדברינו שכל אחד מהע' מונע השעבוד אלא השבטים לבד, גם לפי זה קשה. כא) שאמר
מיתה לוי מיד שעבדו. כב) פי' כשנותיה ביציאת מצרים שהיתה בת פ"ו שנים, וקראה אביה "מרים" כשולדה, לפי שאו התחילו

שהוא
ש"דק"

בָּעֵת הַזֹּאת רוּחַ וְהַצְלָה יַעֲמֹד לַיהוּדִים
 מִמָּקוֹם אַחֵר וְאֵת וּבֵית־אֲבִיךָ תֹאבְדוּ וְמִי
 יוֹדֵעַ אִם־לָעַת בָּזֹאת הִגַּעַת לַמַּלְכוּת:
 טו וְתֹאמַר אֶסְתֵּר לְהֵשִׁיב אֶל־מַרְדֵּכִי: טז לֵךְ
 כְּגוֹם אֶת־כָּל־הַיְהוּדִים הַנִּמְצָאִים בְּשׁוֹשָׁן
 וְצוּמוּ עָלַי וְאֶל־תֹּאכְלוּ וְאֶל־תִּשְׁתּוּ שְׁלֹשַׁת
 יָמִים לַיְלָה וַיּוֹם גַּם־אֲנִי וְנִעַרְתִּי אֲצוּם בֵּן
 וּבִבֶן אָבוֹא אֶל־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר לֹא־כִדַּת
 ← וְכֹאשֶׁר אֲבַדְתִּי אֲבַדְתִּי: ד' וַיַּעֲבֹר מַרְדֵּכִי וַיַּעַשׂ
 כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוְתָהּ עָלָיו אֶסְתֵּר: ה א וַיְהִי |

ליהודאי מן אתר אחרון,
 בגין זכות אבהת עלמא,
 וישׁיב יתהון מרי עלמא
 מן יד פעלי דכביהון,
 ואנת וגניסת בית
 אבהתך תוכרין על
 ההיא חוכתא, ומן הוא
 חכימא די ינדע אין
 לשׁתא דאתיא בעידנא
 הדא, את מט׳יא למחסן
 מלכותא: טו ואמרת
 אסתר למיכאל וגבריאל
 לאתבא לות מרדכי:
 טז אויל כגום ית כל
 יהודאי די אשתכחון

תרג
 משלא תשלין בעידנא הדא,
 (דבכל שע׳תא) מצמת להו
 ובית אבוך תיכדון, ומן ?
 אבוך קריבת למלכותא: טו
 פתגמא למרדכי: טז אויל
 בשושן, וצומו עלי ולא ת
 ותלתא לילואתא, ואוף אנט
 איעול לות מלכא בלא פ
 הדין בגללכון, אית לי חון
 אזלית לות מלכא בלא פ
 ישׁאל דאניסא מן בר עמ
 מבית משכביה בדסקא ?
 רישה מפלפל בקיטמא.
 יטעמון מדעם. ואפרישו יג
 ברירו ביה בקהלא ואשפ
 כחירי, ואנקיטו יתהון
 בשמאליהון. בכין וענגין !
 דישׁאל, הא אורייתא די
 בטיל מן עלמא, מאן קא
 שמשא וסיידא יחשוף ?
 אתבריאו אלא בדיל עכ
 ואמרין, עננו אבינו עננו,
 עמהון, ועמא ענאין בתר
 ונדו אבהתנא מן קבריד
 דפקדת
 א ויהוה ביומא תליתאה

בשׁושן, וצומו עלי לא תיכלון ולא תשתון תלתא יומין, וצלו קדם מרי עלמא בליילא
 וכיממא, ואוף אנט ועולמתי נצום היכדין. ובתר כן איעול לות מלכא דלא כדנא,
 והיכמא דהובדית מן בית נשי ואידברית מנד באונסא, כדין אובד מן חיי עלמא הדין,
 בגין פורקן עמא בית ישׁראל: יז וגםם ובגם מרדכי, ועבר על חדות חנא דפסחא, וצומא
 גזר ויתב על קממא ועבד ככל די פקדת עלוי אסתר: א ויהוה ביומא תליתאה דפסחא,

שפתי חכמים

ט פירוש עד עכשיו נבעלתי באונס ועכשיו אלך
 מדעתי: י דקשיא ליה הוה ליה למימר ויעש מרדכי
 כל אשר צוהו, מהו ויעבור. לכן פירש שעבר על
 דת וכר:

רש"י

שלא נרשום: (יד) ומי יודע אם לעת כזאת
 הגעת. ומי יודע אם יחפון כך המלך לשנה הנאה
 שהוא זמן ההריגה: לעת כזאת. שהוא היה עומד
 בניסן וזמן ההריגה נאלד לשנה הנאה: הגעת
 למלכות. אם תגיעי לגדולה שאת זה עכשיו: (טז) אשר לא כדת. שאין דם ליכנס אשר לא יקרא,
 ומדרש אגדה אשר לא כדת, שעד עתה באונס ועכשיו כרזון = (מגילה טו): וכאשר אבדתי אבדתי.
 וכאשר המחלתי לילך לאבוד אלך ואמות. ומדרש אגדה כאשר אבדתי מבית אבא אובד ממך, שמעכשיו שאני
 כרזון נצטלת לעכו"ם אני אסורה לך (סס): (יז) ויעבור מרדכי. על דם להתענות ביום טוב ראשון של
 פסח, שהמענה י"ד בניסן וט"ו וט"ז, שהרי ביום י"ג נכמתו הספרים:

אבן עזרא

שלושת ימים. עד יום השלישי, והנה לא אכלו
 בערב והתענו שני ימים ושני לילות, כי הכתוב הוא
 לילה יום, והנה אסתר בטחה באלהיה על כן
 התענתה ולא בטחה ביופיה, כי פני המתענה
 תשתננה אף כי עד יום השלישי: וכאשר אבדתי.
 שאינני יושבת עם עמי אובד לגמרי, ובא פועל
 עבר תחת עמיד, והטעם על מחשבתה, וכמוהו
 וכאשר שכלתי שכלתי:

דמיון במחשבת הנפש: (יד) דגשות צד"י והצלה.
 לחסרון נו"ן השורש, והטעם שיעמוד רוח והצלה
 ליהודים מדרך אחרת ולא על ירך, ואם תחשבי
 שתמלטי תאבדי וכל בית אביך עמך: ומי יודע אם
 לעת כזאת. הטעם מי יודע שמא לא הגעת
 למלכות אלא בעבור העת הזאת שתושיעי את
 ישראל: (טז) לך כגום. אסוף, וכמוהו לכנוס את
 הגרים: הנמצאים בשושן. העיר: וצומו עלי. בעדי:

אשר ככו צבאות השמים. ו
 (א) ויהי ביום השלישי כצום
 (טז) שלשת ימים. אלו הן י"ג,
 והלא בהם יום א' של פסח,
 למה הוא פסח, מיד שמע מרדכ
 אשר לא כדת. א"ר אבא: שי
 הייתי באונס ועכשיו אני
 (א"ד) אסתר נכנסת למלך
 (ה"ח) המלך והמן באים לו
 (ט"ג) כעס המן על מרדכי
 (יד) העצה לתלות את מר

לכאיה זמאליה
 נחמז אמרג
 בולטווי וטויג טנוארג

שיל"ת

ספר

חתם סופר

דרשות

השלם המפואר

כרך רביעי: שבת הגדול, פסח, שביעי ואחרון של פסח, ספירת העומר, שבועות, מגילת רות.

מרבנינו משה ספרא רבא, גאון ישראל וקדושו, רכבו ופרשיו, בוצינא קדישא, הסידא ופרישא, ריש מתיבתא וריש גלותא, מאוד ישראל, רבן של כל בני הגולה

רבנינו משה סופר זצוק"ל
בעל שו"ת וחידושי חתם סופר

אב"ד וריש מתיבתא דק"ק דרעזניץ, מאטערסדארף ומשם עלה ונתעלה לעיר ואם בישראל ק"ק פרעסבורג המעטירה, ושם הלכת מחוקק ספון, זי"ע

יוצא לאור במהדורה חדשה, מושלמת ומפוארת, באותיות מאירות עינים, בתוספת דרשות, תיקוני טעויות על פי הגהה מדוייקת מכתבי יד, כותרות משנה, קיטוע ופיסוק, פתיחת דאשי תיבות, תוספת אלפי מראי מקומות, ציוני השוואות, הערות והארות.

על ידי מכון להוצאת ספרים וחקר כתבי יד
ע"ש החתם סופר ז"ל
עיה"ק ירושלים תובב"א
תשע"ה

מהדורת נוסענצווייג

(ר"ה חלבי) דרכי עקיבא כאחרים, ואם כן הדרן להנ"ל.

כן כשראה מרדכי מחוי הלכות קמיצה לרבנן (מגילה ט"ז ע"א), אז נודע לו כי העוסק בעניני העבודה והמצוה הוא כאילו קיימם, על כן התחיל מתיאש עצמו ואמר אתי מלא קומצא קמחא דדכו ודחי עשרת אלפים ככר כסף. **L**

המן השב שלא יעמוד להם זכות העומר כיון שלא קיימו מצוה אכילת מצה וסיפור יצי"מ

ממחרת השבת יניפנו הכהן (ויקרא כ"ג י"א). מהחלי במחרת השבת היינו יום טוב ראשון, שמע מינה שיש המשך לקרבן עומר עם העבודה והמצות שנעשים ביום טוב א' של פסח ואי לא הא לא מתקבל הא. ועל כן המן הרע הזה אעפ"י שהפיל פור וידע כל יום ויום מה שנעשה בו (כאסתר ד' י"ג), גם הוא ידע כי ביום ב' של פסח יש זכות של עומר וכבר אירע בו נס לגדעון על ידי צליל לחם שעורים שמרמז על זכות העומר כדאיתא במדרש (ילקוט שופטים רמז ס"ב), אלא שחשב כיון שאז לא יכלו לקיים מצות אכילת מצה וסיפור יציאת מצרים ביום א' קמא שהרי העביר יום טוב ראשון של פסח בתענית (מגילה ט"ז ע"א), אם כן אין כאן ממחרת השבת, ועל כן בטח המן שלא יעמוד להם זכות העומר כיון דליכא זכות יומא קמא דפסחא.

כי לא נעשה כפסח הזה מימי השופטים והמלכים, כן כתיב בפסח דיאשיהו (מ"ב כ"ג כ"ב). וכתוב בדברי הימים (ב' ל"ה י"ג) בפסח יאשיהו, ויבשלו הפסח, וכן בפרשת ראה (דברים ט"ז ז') כתיב ובשלת ואכלת. הנה איתא בפרק כל שעה (פסחים מ"א ע"א) דאפילו לר"מ דבישול אינו מבטל אפייה, מ"מ בפסח שצלאו ואחר כך בשלו מודה דאסור מדכתיב (שמות י"ב ט) ובשל מבושל מ"מ - נראה דרמז לנו כאן שיצאנו ממצרים קודם זמנו ומ"מ לא היה קודם זמנו ממש דקושי השיעבוד השלים, והיינו אל תאכלו ממנו נא שאינו מבושל כל צרכו כמאכל בן דרוסאי שהוא קודם זמנו, אל תאכלו ממנו כזה, וגם לא מבושל כל צרכו ממש על ידי בישול שצריך אריכות זמן שהרי לא יצאנו מבושל כל צרכו אלא במהירות זמן על ידי קושי שיעבוד, והיינו צלי אש, ואין מקום לבשלו כל צרכו ממש אחר הצלי, אלא אם כן בעולם התיקון שיתוקן כל הפגם שנשאר

פסח אסור בנישול אחר הצלי ובטא, לרמז שיצאנו קודם הזמן ע"י קושי השעבוד. לעתיד יאכל בנישול אחר הצלי

והוא לא ידע דכתיב (הושע י"ד ג') ונשלמה פרים שפתינו, כי אז ביומא קמא אע"ג שהיו שרוים בצום ותענית מ"מ קראו פסוקי מצה ופסח ומעלה עליהם כאילו קיימו בפועל, ועל

כשראה את מרדכי עוסק בה קמיצה הבין שגם ע"י קריאת פסוקי פסח ומצה הו' סדקיהו בפועל

ה. עיין לעיל פסח דרוש לה [רע"ד ד] ד"ה כי. (שער יוסף). 1. מלשון מרן פה מטמיע לכאורה דסיפור יציאת מצרים בליל פסח תליא באכילת מצה, ועיין במנחת חינוך מצוה כ"א שכתב בפשיטות דלא תליא בזה, רק התורה קבעה זמן ליל ט"ו בשעה שמצווים על אכילת מצה. עיי"ש. ויש לומר כיון שגזרו תענית ובטלו אכילת מצה, יהיה מאוזה טעם שיהיה, לא היה חויב סיפור יציאת מצרים עליהם, משא"כ אם החיוב עליו לאכול ואין לו מצה. (שער יוסף). - וע"ע לעיל שבת הגדול דרוש כב [ה"ג ס"ה ב] ד"ה ואגב, ובמצויין שם. וראה מה שהעיר בזה בהערות לחת"ס פסחים סוף ח"א עמ' רט"ז א'. 2. כמבואר בפרשת דרכים דרוש ה' בשם הי"פ"ת.

חז"ל (חגיגה י' ע"ב) חוגו חגא, שהוא יראה כל זכורך אל פני ה', גם כל בניך ייחוד וקשור כל המחשבות לה', ועי"ז יזכו לחזות בנועם ה'כט.

דרוש מו

בעזה"י, לפרשת צו ושבת הגדול תקס"ג לפ"ק

רב סובר שת"ח ראוי לטמינית שבשמינית דגאוה, כי זה בכלל משהו ובטל במידותיו הטובות

ואמרן חז"ל במסכת סוטה (ה' ע"א) בר בי רב ראוי להתגאות שמיני שבשמינית ומעטרא ליה כסאסאה דשבולתא, רב נחמן אמר לא מינה ולא מקצתה, מי זוטר דכתיב בה (משלי ט"ז ה') תועבת ה' כל גבה לב. יוכן הענין, כי כל האיסורים בטל ממשם באחד בשמנה, דהיינו כזית בד' ביצים שהוא פרס"א, ועדיין נשאר טעמם. וגם הטעם נתבטל בשמנה פעמים שמנה, כי טעם בטל בששים ואחד, וביצים צריכים ס"ב

תמצות תאכל במקום קדוש בחצר אהל מועד יאכלוה (ויקרא ו' ט'). ירמוז במקום כל הפרישות שבעולם המכונה קדוש וקדושים, במקום [זה] יותר עוד טוב ממנו לאחז במדות העניות המכונה מצה, ההיפוך מהחמץ שהוא בחינת גאה וגאון. ועוד בה יתירה כי בחצר אהל מועד יאכלוה, כי פרי שזר הענווה יאכלו גם בעולם הזה המכונה חצר אהל מועד, כי הוא הפרוזודור לטרקלין (אבות פ"ד מט"ז), שם יאכלו שכרם של פרי ענווה.

במעלה הענווה

כט. מרן כתב כאן בתוך המאמר שלושה דברים בשם המקובלים, ולענ"ד לא מצאתי לשון זה בכל כת"י של רבינו ז"ל להביא שלשה דברים מה שכתבו המקובלים בסגנון כזה: "ירמוז למה שכתבו המקובלים". לפי מה שכתבו הנ"ל, "על דרך מה שכתבו הנ"ל". לכן נדמה לי לענ"ד שרבינו ראה את זה בספר תולדות יעקב יוסף (שנדפס בראשונה במעוזבו תק"מ) שכתב בריש פרשת לך לך זו"ל: "שמעתי ממורי [הר"י בעש"ט] זלה"ה, כי נר"נ של אדם נתגלגל בז' ספירות. והנפש הם עבדיו ובהמותיו, ואם פגם בנפש דהיינו במעשה, גורם לו צער מעבדיו ובהמותיו. והרוח ממללא הוא הדיבור, ואם פגם בדיבור לשון הרע וכיוצא בזה, נעשה מדיבור זה אנשים שמצערים אותו ומדברים עליו, ונדע כי הדיבור נקרא זוג, והוא שאמרנו תו"ל ראוה מדברת וכו' (כתובות י"ג ע"א), אם כן אשתו הוא רוח גם כן, וזה נעשה לו עזר ואם לאו כנגדו (יבמות ס"ג ע"א). הנשמה שוכנת במוח שמוה נעשה טיפה זרעית והם בניו, ואם פגם במחשבה שבמוח גורם שיש לו צער מבניו, עכ"ל. והרי כמעט כלשונו של מרן. ואל התמה על לשון 'המקובלים', שכן תראה בחתם סופר עה"ת בפרשת ויצא קנ"א א' ד"ה בפ"ט, כתב: "בפ"ט דראש השנה דינה ביהוסף להנחות, וכתב בספר טיב גיטין (ביו"ד יוסף) בשם מקובל אחד, במעני אמו היה שמו יוסף ע"ש, עכ"ל. והמקובל הזה היה בעל קדושת לוי זצ"ל וממנו הביאו, זו"ל: וזה ימים כביר שמעתי מכבוד מחותני הגאון החסיד מוהר"ר לוי יצחק ז"ל האב"ד דק"ק בארדיטשוב וכו', הרי כינה החת"ס את הרב אבד"ק בארדיטשוב זצ"ל בשם 'מקובל', וכן להבעש"ט ותלמידו בעל התולדות כינה אותן 'מקובלים'. (שער יוסף). א. כרטי" פסחים מ"ד ע"א ד"ה ומשני, ועוד.

(שו"ע י"ד סי' צ"ח ס"ז), ולרש"י דיש טעם ביותר מששים, עיין בסוגיא דזרוע בשלה (חולין צ"ח ע"א ד"ה בס'), אם כן לכל הפחות צריך ס"ד שהוא שמנה פעמים שמנה, ותו כבר הו"ל בכלל משהו, וכבר עבר ובטל. ואם כן אם כל מדות טובותיו של האדם וחכמתו ותורתו הם ס"ד פעמים יותר ממדת גאווה שיש בו הרי כבר בטל ככל האיסורים - ואם תמצי לומר נמי שהגאווה נמי אוסר במשהו כעבודה זרה שאוסר במשהו, מ"מ נותן טעם לפגם מותר בו.

הגאווה נמשכה
כסאסאה
דשכולתא, ט"אין
בה כו' אם נ"ו
השכולת

והנה המשיל הגאווה לתלמיד חכם כסאסאה דשכולתא, כי השכולת יש בה שמונה מינים, והם אלו, סולת, וקמח, סובין, ומורסן, ומרץ, וגם הוא נצרך לגבלו בטיט, וקש, וגבבא, ולכולם יש בהם צורך. אמנם מין השמיני הוא סאסאה דשכולתא שהוא יתר ואין בו צורך, ועוד שהיד מסרטת בו קצת, אלא שהוא מעטר השכולת ועושה אותה נאה ויאה, וה"נ תהיה הגאווה להתלמיד חכם דבר שאין בו צורך, ועוד שיהיה בעצמו לפגם גדול אלא שידמה שאי אפשר לו זולת זה כדי להטיל אימתו על הבריות מפני כבוד התורה, והו"ל כמו משהו ונותן טעם לפגם, ובהצטרף שניהם שריא בודאי.

רב נחמן דר"ש
שגאווה פסולה
אפילו במשהו
ופליג על רב

ורב נחמן אמר מי זוטר מאי דכתיב תועבת ה' כל גבה לב, ר"ל אילו היה כתיב רק תועבה לחוד, היה דומה

לעבודה זרה דמשהו אסור ביה, וה"ה לפגם, והשתא דמוסיף קרא כל גבה לב, האי כל אתי לרבות עוד עירובוי דאפילו משהו ופגם אהרדי נמי אסור, אם כן אפילו אחד בשמיני שבשמינית שהוא אחד מס"ד שבמדות טובותיו וגם שיהיה פגם בעיניו כסאסאה דשכולתא, נמי אסור.

ישראל המתטהר
על ישראל הוי
כמין במינו ולא
בטיל, משא"כ
ישראל בניו,
יעבד ליבו בדימו

והנה מ"מ נראה לי דדמיון הגאווה כביטול איסורים ממש, דמין במינו הוא דחמיר ולא בטיל בעבודה זרה, והוא הדין נמי בגאווה מין במינו, ר"ל ישראל נגד ישראל הברו שיאמר אני עשיר או חכם וראוי להשתרר עליך. אבל מין כשאינו מינו, היינו ישראל נגד אומות העולם יגבה לבו בדרכי ה' לומר אנו בני אל חי מקבלי תורתו ועול מלכותו, כאשר האריך בשיר השירים (ד' א') שובי שובי השולמית שובי שובי ונחזה כך מה תחזו בשולמית כמחולת המחנים.

בגלות מצרים
לא נהגוינו על
המצרים ושקענו
בטומאתם

ומזה הטעם נ"ל דנקרא שבת הגדול, כי האמנם בכל הגלויות אנו כגדר הנ"ל שגבה לבנו בדרכי ה' נגד אומות העולם, ואלולי כן כבר היה יסוד התורה מתמוטט, וברוך ה' אשר לא עזבנו, הוא אל יעזבנו ואל יטשנו לעולם. אמנם בגלות מצרים לא כן היינו כי אם עבדים לפרעה ממש, כי לא עמדנו נגדו כמו שנאמר ביחזקאל (כ' ה') איש את שקוצי

עיניהם לא

זוה נ"ל י
אוכל
כולו מצה.
בכל הליל
אוכלים. ו
רומז על
לחם חמץ
בקבלת הו
כמש"כ לו
כן אמר ש
שהיינו גוי
ר"ל כניע
לאויבינו,
וגאון, נגו
אויבינו נ
שבגאולתי
חמץ ומצו
כולו מצו
לפרעה בו
וכו' היינו

ונבוא א
ב
להתנוצץ
בלקחנו
של יום
המצריים

והנה בו
ני
ודבריהם

ביאור לשון
ההגדה, שבכל
הלילות אנו
אוכלין חמץ
ומצה על פי
הני"ל

כ"י בניסן החל
להתנוצץ גבחות
הלב בזכות
לקיחת הפסח,
ולכן נקרא שבת
הגדול

תימה למה לא
קבעו את י'
בניסן לדורות,
אלא את השבת
שלפני פסח

ב. דגאווה אתקש לעבודה זרה בש"ס סוטה שם. (שער יוסף). - וע"ע לשון מרן לעיל ח"ג שבת זכור דרוש ג [קצ"א ג] ד"ה זוהו: "בעלי גאווה ובעלי כעס וכו' הם עבודה זרה בעצמם לא עובדי עבודה זרה, רק עבודה זרה בעצמם". ג. כפסחים מ"ג ע"ב.

עניהם לא השליכו, ושם נאמר (ט"ז ד) ואת ערום ועריה.

וזה נ"ל שאלת הבן, שבכל הלילות אנו אוכלים חמץ ומצה הלילה הזה כולו מצה. ויש לדקדק מאי טעמא תלה בכל הלילות ולא אמר כל השנה אנו אוכלים. והשתא אתי שפיר, כי החמץ רומז על הגובה, לכן בעצרת מקריבין לחם חמץ הרומז על גבה לב בדרכי ה' בקבלת התורה, והמצה רומז על הכניעה כמש"כ לעיל, והלילה רומז לגלויות. על כן אמר שבכל הלילות, ר"ל בכל הגלויות שהיינו גולים היה התנהגותנו חמץ ומצה, ר"ל כניעה מצד מה שהיינו נכנעים לאויבינו, וחמץ מצד אחר דהיינו גובה וגאון, נגד מה שעמדנו על דתינו נגד אויבינו בגובה לב, ואם כן מהראוי שבגאולתינו נעשה לזה זכרון טוב ונאכל חמץ ומצה, ומאי טעמא אנו אוכלים כולו מצה. ובא כמתרץ עבדים היינו לפרעה במצרים כנ"ל, ואילו לא הוציא וכו' היינו נכנעים ועבדים להם, משום כן כולו מצה.

ביאור לשון ההודיה שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה, על פי הנ"ל

ידאל המתנהג על ישראל היו יסין במינו דלא ט"ל, משא"כ ישראל בני, וזה ליבו בדרכי

גלות מצרים א נתגאונו על מצרים וסקענו נשואתם

בי' בניסן החל להתנוצץ נבחות הלב בזכות לקחת הפסח, ולכן נקרא שבת הגדול

תימה למה לא קבעו את י' בניסן לדורות, אלא את השבת שלפני פסח

שמתה בו מרים, קשה היכן מצינו שיום טוב גדול כזה ידחה מפני אבילות המאוחר לו. ומה שכתב [ט"ז] מפני שנבקע בו הירדן, גם כן קשה, וכי מפני שהוכפל בניסים יוגרע כח היום.

אילו היו סובעים את י' בניסן לדורות היו טועים בטל הנס, וממעינים באבילות מרים

על כן נ"ל הכא אי הוה ביום עשירי לחדש הוה טעינן ב' טעויות, א' שנס של [ל]קחת הפסח איננו גדול כל כך שלא ידחה מפני אבילות הצדקת, אלא כודאי כשמתה בו הצדקת נדחה היום טוב ההיא, ומה שאנו עושין אותו יום גדול הוא מפני נס אחר היותר גדול והוא בקיעת הירדן. ועי"ז היה נולד טעות ב' לגרע כח אבילות מיתת הצדקת, דהרי בקיעת הירדן היה אחר מיתת מרים ואפי"ה נדחה אבילות הקודם מפני יום טוב זה של בקיעת הירדן, והיה זה פחיתות בכבוד הצדקת, ופחיתות כנס זה של מקחו מבעשור.

ע"י שקבעו שבת הגדול לפני הפסח, זכרים גדול הנס ולא טעינים באבילות מרים

על כן להנצל משני אלו קבעו היום טוב בשבת, ויום יו"ד שהוא בחול נהגים להתענות בו (או"ח סי' תקפ"ב) אעפ"י שנבקע בו הירדן, מ"מ כיון שמיתת הצדקת קודם לא אתי ההוא יום טוב ודחי ליה. ומ"מ אם אירע יום יו"ד בשבת עושין אותו שבת הגדול על שם הנס של מצרים, אעפ"י שהוא יום מיתת מרים משום שהנס של מצרים קדים לא אתי אבילות ודחי ליה, ש"מ כמה גדול כח הנס הזה, שהרי מיתת מרים דחמיר לן שאינו נדחה מפני נס של ירדן, מ"מ אי אפשר לו לדחות יום טוב של הנס דמקחו מבעשור וק"ל.

ד. וכ"כ בתו"מ בא מ"ד א' ד"ה בעשור.

Meklenberg, Jacob Zevi, 1785-1865

(13)

הכתב והקבלה

ביאור על

חמשה חומשי תורה

המפרש את המקראות על דרך הפשט
לאחדם עם התורה שבעל פה

חלק ב

ויקרא במדבר דברים

חברו הרב הגדול

מו"ה יעקב צבי מעקלענבורג זצ"ל

אשר היה אב"ד דק"ק קעניגסכערג

במהדורא זו נתווספו פירושים רבים אשר עדיין היו

עוד בכתובים מידי המחבר זצ"ל, שמורים בבית

חתנו כהר"ר אברהם צאמארי (נ"י) ז"ל

פעיה"ק ירושלים ת"ו

המועדים בלתי התלוות שם קדש עמהם, יהיה הפך המצווה עלינו, והרמ"ד פי' מקרא קדש לפרסם רבכים שהימים האלה הם קדש, בשבת ע"י התקיעות, ובימים טובים ע"י שלוחי ב"ד, ולפי' מיום שנתבטלו התקיעות ושלוחי ב"ד אנו מבטלים מצוה המפורשת בתורה, והנכון כפי' רבותינו.

(ג) שבת. פי' לשון מנוחה והפסק ובטול ממלאכה; ולדעתי נכלל בו גם העיון והחקירה, מן שבתי אני ואראה תחת השמש, אחרי שובי נחמתי, שהוא מלשון ישוב הדעת שבדברי רבותינו, וטעם שבת (בעזינגונסטאג), יום המיוחד לחקירה ודרישה בעניני הש"י, אשר יפנה בו הישראלי דעתו ומחשבתו רק על דברים הנוגעים אליו ית', וכמאמרם לא נתנו שבתות לישראל רק לעסוק בהן בתורה, והענין מבואר יותר בעשרת הדברות שביתרו.

(יא) והניף את העומר. מעלה ומוריד מוליך ומביא לארבע רוחות העולם, ואמרו המחברים לפי שאין דבר מרים לב בני אדם ומחטיאם כשפע רב טוב, כמאמר וישמן ישורון ויבעט לאמר כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, ולמען דעת כי לה' הארץ ומלוואה פירות ופירי פירות, וכח האדם במ אין כי הכל הבל, לכן צוה טרם יהנו מתנובת השדה וטרם יטעמו מלחם קלי וקרמל, יביאו מראשית הקציר אל הכהן, להורות בזה כי ממנו ית' הכל, וינפוהו לד' רוחות העולם למעלה ולמטה, להורות כי כללת העולם שלו ית' הוא האדון המשפיע לנו כל טוב למלאות הגרנות בר ואסמיו שבע, ואנחנו עבדיו צריכים לשמוע תמיד בקולו, ודבריהם נכונים ע"ד הפשט; ומזה יפתח לנו שער בינה לדעת טעם שקראה התורה מנחה זו בשם עומר שהוא ע"ש המדה כמ"ש והעומר עשירית האיפה, שלא מצינו דוגמא זו בשאר מנחות שנקראו רק ע"ש הכלי כמנחת מאפה תנור מרחשת וכדומה, אבל להקרא ע"ש המדה לא מצינו, ולמה

לא קראה בשם מנחת בכורים כאשר כינה בשם זה (כויקרא ב') ואם תקריב מנחת בכורים אכיב, ושם זה יותר נכון לפי הזמן; אמנם אחרי שתכלית המכוון בתנופת מנחה זו להתכונן בינה שלא ניחס שפע הטובות הזמניות אל ההנהגה הטבעית רק אל ההנהגה העליונה ית' היא אשר הכין לפנינו כל טובות זמניות להיותנו מוכנים לפנינו לעבודתו, הנה אל כוונת ההשתעבדות למצותיו קראה מנחה זו בשם עומר שנכלל בו גם כן לשון ההשתעבדות (אונטערזויפגיטי, דיענסטבאריטי), מן והתעמר בו ומכרו שפי' ענין תשמיש העבודה, שאנו מודים בעומר התנופה שהצלחות הזמניות אינם לתכלית עצמותן כ"א להיותן אמצעים המביאים אל תכלית האמתי להחזיק את ידינו להיות פנויים לעבודת ה'; ובחנת ותדע מזה ג"כ המכוון בענין ספירת העומר, אשר יקשה על הדעת מאד, שתקנו לנו מתקני הברכות לברך וצונו על ספירת העומר, וכן נוסח ספירת הימים והשבועות שבידינו שהוא קשה המכוון ע"ד הפשט בלשון. היום כך וכך בעומר, מהו המכוון ממנו, לספור שעברו כך וכך ימים מן היום שהיה ראוי בזמן הבית להקריב מנחה שהיתה שיעור מדה מדת עומר; אמנם לפי המבואר במ"ש שאין טעם הנחת שם עומר על שיעור המדה לבד וגם ענין ההשתעבדות נכלל בו, לשונות אלו מיושבים ג"כ, כי כל הימים שמפסח ועד עצרת הם באמת ימי הכנת ההשתעבדות, להיות מוכשר וראוי אל ההשתעבדות האמתי והוא יום מ"ת, אשר לתכליתו היתה היציאה ממצרים כמ"ש בהוציאך את העם הזה ממצרים תעבדון את אלהים על ההר הזה, והימים האלה נקראו ימי העומר, ירצה ימי ההשתעבדות (טאגע דער אונטערזויפגיטי, גאטטעסדיענסטליכע טאגע), ונצטוינו על ספירת יום יום מימי הכנת השתעבדותנו זו, והוא הנקרא ספירת העומר, ואין המכוון בזה לידע כמות הימים לבד כענין ספירות העם (ש"ב כ"ד),

→

כמה וכמה ימים עברו ההשגחה והעיון על ז כי עתה צעדי תספור ו יספור (שם ל"א), שאין מצעדי רגליו, אבל עני איכות צעדי והנהגות במלות ספירת העומר, על איכות השתעבדותו לבבינו להתקדש ולהת האלה (ולזה הנהיגו קד עד עצרת בס' מי להתקדשות וטהרות היום כך וכך בעומר שמחת תודה במה שעב אלה אשר השתעבדנו ב לבבינו לעבודתו ית', א התקוה והתוחלת שכנפ להבא עד בואנו אל שהוא יום מ"ת, כד וספרתם לכם, לכם לעצמכם ולמה בגין אורייתא, וזה מסכים עו מתקוני פגמי הספירות ויום לפי מדרגותו, ו קפ"ב ב', בעי לכפרא לון, ובמה מקדש לון ובחנת ותדע כי בשנ הפסח מכל מיני הפסד הוראה למה שיאות הלשוונות הללו כבר כאמרם שאור שבעיטה אומר אשרו חמוץ, מעו לבכי, ירמוז להרחיק ש; אשר כנפש ההזנה, ו בחמ המדברת, ומחמ בחיונית, אשר גם מט הפסח בשם שבת ע" הגשמי והרוחני, ולכן א השבת יניפנו ר"ל יום (והוא ט"ז בניסן), והתחלת ספירת שבע ראשון של פסח שבו

כמה וכמה ימים עברו, אבל עיקר מכווננו
ההשגחה והעיון על איכות הימים, כענין
כי עתה צעדי תספור (איוב י"ד), וכל צעדי
יספור (שם ל"א), שאין ענינם לדעת כמות
מצעדי רגליו, אבל ענין השגחה ועיון על
איכות צעדי והנהגותי, והמכוון האמתי
במלות ספירת העומר, השגחה ושימת עין
על איכות השתעבודתנו אליו ית', להכין
לבבינו להתקדש ולהתטהר יום יום בימים
האלה (ולזה הנהיגו קדמונינו להגות מפסח
עד עצרת בס' משלי ומס' אבות, להתקדשות
וטהרות המדות), ובאמרנו
היום כך וכך בעומר המכוון בו הוראת
שמחת תודה כמה שעברו עלינו כמות ימים
אלה אשר השתעבדנו בהם תאות ומחשבות
לבבינו לעבודתו ית', אם הוצאת דברים על
התקוה והתוחלת שכנפשינו, וההסכמה על
להבא עד בואנו אל העבודה התכליתית
שהוא יום מ"ת, כדאיתא במכדרשב"י
וספרתם לכם, לכם דייקא וכו' לכם
לעצמכם ולמה בגין לאתדכאה ולקבלא
אורייתא, וזה מסכים עם דעת חכמי האמת
מתקוני פגמי הספירות בימי העומר כל יום
ויום לפי מדרגותו, ובמכדרשב"י (תצה
קפ"ב ב'), בעי לכפרא על ביתי ולקדשא
לון, ובמה מקדש לון בחושבנא דעומר.
ובחנת ותדע כי בשמירת המצות בימי
הפסח מכל מיני הפסד שאור וחמץ, היא
הוראה למה שיאות לאדם עצמו, כי
הלשונות הללו כבר גלו חז"ל עליהם
באמרם שאור שבעיסה מעכב, גם הכתוב
אומר אשרו חמוץ, מעול וחמץ, כי יתחמץ
לכבי, ירמוז להרחיק שאור התכונות הרעות
אשר בנפש ההזנה, וחמוץ הדעות אשר
בנפש המדברת, ומחמצת המעשים אשר
בחיונית, אשר גם מטעם זה יקראו ימי
הפסח בשם שבת ע"ש השבתת החמץ
הגשמי והרוחני, ולכן אמרה תורה ממחרת
השבת יניפנו ר"ל יום שני של שבת זו
(והוא ט"ז בניסן), בו תהיה ההנפה
והתחלת ספירת שבע השבתות, כי ביום
ראשון של פסח שבו חיוב אכילת מצה

א"צ אל הספירה ר"ל א"צ גלוי דעת
השתעבודתנו אליו ית' בפה, כי מעשה
אכילת המצה יוכיח כבר על מחשבת
טהרתנו לעבודתו ית', ולא תתחיל הספירה
רק מיום שבו אכילת המצה רשות, וא"כ
כחודא מלתא חשיבו, וקרוב לומר דמטעם
זה קרא הנביא יחזקאל (מ"ה), את חג הפסח
בשם חג שבועות ימים מצות יאכל, (ע"ש
רש"י), דמתחילין ממנו לספור שבעה
שבועות, ואפשר ש מטעם זה לא הצריכו
לספירה ברכת שהחיינו, דכבר נפטר
בברכת המצה (עי' תשו' הרשב"א מברכת
שהחיינו דספירה, והרי"ע גמגם עליו כזה בפ' זו,
ע"ש); הנה לפי המבואר כמו שהונח שם
עומר על אגודת השבלים (גארבען), שהוא
אסור וקשור הגשמי (כנידעל), ככה יורה שם
עומר על המאסר הרוחני (גייסטיגע פעסעל,
רעליגיאזיטעט), לאסור כל תאות יצרו יחד
ולשעבדם תחת רצון אדון כל ית', ולכן
התג אשר בתשלום ימי העומר נקרא בשם
חג השבועות, שענינו ג"כ שבוי ומאסר
הרוחני (רעליגיאנספעסט), והוא בעצמו שם
עצרת שנקרא חג השבועות בו כפי רז"ל,
כמבואר באורך ס"פ ראה. ישם הקורא
המשכיל דעתו על הדברים הנאמרים כאן
ושם וימצאם מתאימים יחד, ואינם רחוקים

מנקודת האמת.

ממחרת השבת. ממחרת יו"ט ראשון של
פסח (רש"י מרבתינו), לא מצינו
לשון שבת על המועדים אלא שבתון, ורק
שבת בראשית ויום הכפורים נקראים שבת,
אמנם קרא את חג הפסח בשם שבת לפי
שימי הפסח הם שבעה ימים והם ימי שבוע
אחד והוא ט"ז ניסן (רנ"ה); ול"ג שנקרא יום
ראשון של פסח בשם שבת ע"ש שכיתת
החמץ שבו, (בידושלמי לר"מ משי"ש
ולמעלה אסור מדכריהם, ודרש ביום ראשון
זה ט"ו, יכול משתחשך ת"ל אך הא כיצד
תן לו לפני שקיעת החמה שעה אחת.
ולדעת בעה"מ דפוסק כר"ש גם לפני זמנו
ומותר באכילה עד הלילה ובאכילתו
משביתו, ומקיים עשה דהשבתה. גם לדידן

כינה
מנחת
הזמן;
מנחה
טובות
אל
לפנינו
לפניו
בדות
טכנול
בדות
תעמר
שאנו
מניות
צעים
ק את
בחנת
ספירת
תתקנו
ספירת
כועות
הפשט
מכוון
היום
מנחה
אמנם
ת שם
ענין
אלו
ת ועד
בדות,
עבודת
היתה
העם
ההר
עומר,
דער
טאגע,
הכנת
ספירת
כמות
כ"ד,

מהדורת קארנוואסער

ספר תפארת שלמה המבואר

על קדושת המועדים

זה ספר כתבי קודש, דברי תורה אשר יצא מפי אותו הצדיק איש חי ורב פעלים, חכם הרזים, המאיר לארץ ולדרים, דולה מבארות עמוקים, דברים נחמדים שבעתים מזוקקים, מפז ומפנינים יקרים, שפתי כהן ישמרו דעת וחוקים ישרים, על סדר פרשיות התורה ונביאים וכתובים ולקוטים מש"ס המה מסודרים, כולו ממתקים ומחמדים, ותוכם רצוף רוים צפון לישרים, שמו נודע בשערים,

כבוד אדומ"ז הרב הגאון הסיידא ופרישא צדיק יסוד עולם עמוד הימיני פטיש החוק נר ישראל אספקלריא המאירה פאר הדור

מו"ה **שלמה** בהרב המופלג החסיד מו"ה **דוב צבי הכהן** זלה"ה

אבדק"ק **רדאמסק**

שלמה שמו ושליכוה משנתנו, לזכר עולם יהיה צדקתו. מהרה ישמע קול מבשר טוב לישארית בניי חבל נחלתנו. דכהן יעמוד לאורים ויהיש לנו קץ פדותנו.
(ניסח יעקב דפודר)

ועתה יוצא לאור בתוספת מרובה, עם ביאורים יקרים, מקורות וציונים, לבאר דבריו הקדושים, ולפענח הידושים נעלמים, ובהשבת ההשטות למקומם, בעימוד נאה ובהוצאה חדשה ומפוארת

תשע"ח לפ"ק

וְשָׂא נֹס לְקַבֵּץ גְּלִיּוֹתֵינוּ כִּי יִהְיֶה וְאַחַר כֵּן יָמִי
הַסְּפִירָה מִמִּטְ שַׁעֲרֵי הַטְּמֵאָה יִשֵּׁי, וְזֶה הִיָּה בְּלִילָה
הַזֹּאת, וּבָזֶה אָנוּ מְצַפִּים בְּלִילָה הַזֹּאת אֶף שְׂאִין

אָנוּ כְּדָאִים לְגָאֵל, מִכָּל מְקוֹם יִגָּאֵלוּ וְאַחַר כֵּן
יַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה יִסֵּי, וְיִכְמֹו 'תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל
הַקֵּר הַזֶּה' (שְׁמוֹת ג' י"ג) ק"ס:

יום ב' דפסח

הרעש בעליונים מעבודתינו בליל הסדר

לְבַיִלָּה הַזֹּאת נִדְרָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר
לְהֵבִיא אֶת סֵפֶר הַזִּכְרֹנוֹת וְגו' (ספסר
ו' 6). הָאֲמֵנָם כְּאֲשֶׁר נִתְּבוֹן עֲנִינֵי מְרֹדְכִי וְאִסְתֵּר
בְּחֻמְתָּם לְהוֹצִיא דָבָר בְּקִשְׁתָּם מֵאֵת הַמֶּלֶךְ, יֵשׁ
לְהַעִיר סֵפֶק עֲצוּם עַל תְּהַפּוּכוֹת דְּבָרֵיהֶם, אֲשֶׁר

בַּתְּחִלָּה כְּאֲשֶׁר יָדַע מְרֹדְכִי אֲשֶׁר נַעֲשָׂה, צוּה מֶהָר
לְהַגִּיד לְאִסְתֵּר לְבֹא אֶל הַמֶּלֶךְ לְהִתְחַנֵּן לוֹ, וְהִיא
מֵאֲנָה בְּדַבְרָה, בְּאִמְרָה 'כֹּל אֲשֶׁר יָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ
אֲשֶׁר לֹא יִקְרָא אֶתְּחַת דָּתוֹ לְהַמִּית' (ס"ג ד' י"ב), וּמְרֹדְכִי
צוּה עֲלֶיהָ מִיָּד לְהִשִּׁיב לָהּ אֶת וּבֵית אֲבִיךָ
תִּאֲבָדוּ' (ס"ג פסוק י"ז) לְמַסֵּר נַפְשָׁהּ. וְאַחַר כֵּן נִתְּהַפְּכוּ

ביאורי החסידות

קנח. על ידי התרוממות זו קיבץ את גאולתנו ונזכה לגאולה.
קנט. במ"ט ימי הספירה מתקנים את מיט שיערי הטומאה
שישראל היו שקועים בהם בצאתם מצרים. קס. בל"ד הפסח
יש את ההתעוררות שהיה בזמן יציאת מצרים, שבני ישראל

נגאלו אף קודם התשובה. קסא. 'יציאו בזכות קבלת התורה
שהם יקבלו לאחר שלושה חודשים' (שמו"ר ג' ד' הינא פ"ט"ז ס"ג).
וגם בגאולה העתידה שתהיה בלילה הזה, בני ישראל יגאלו אף
שינס ראויים, ואחר כך ישובו בתשובה. א. שיכב"ט אחשוורוש

ציוני החסידות

אחוזים הקליפות שם, ולכן הוצרך להביא גדלות גדול כועיר
אנפין, ומוחין עליונים מאד מאד, כדי שיתבטלו החיצונים ולא
יוכלו להתדבק ולהתאחו שם, וזה היה נס גדול של יציאת
מצרים.
(י"ח) ואחר כך ימי הספירה מ"ט שיערי הטומאה. ראה זוהר
הרש (נ"ג): תא הזי ברי, קודשא בריך הוא לא אתני
עם אברם אלא דיפיק ית ישראל כן גלותא דמצרים, ולא
מתנות שעבודא דרחלא אהרא, דודאי ישראל כד הון כמצרים
אסתאבו ואתטנפו גרמיהון בכל זיני מסאבו, (מלאו) [עד דהון]
שראן תחות ארבעים ותשע חילי דמסאבותא, וקודשא בריך הוא
אפיק יתהון מתחות פולתן כל שאר חילין, ועוד דאעיל יתהון
במ"ט תרעי דסוכלתנו לקבליהון, מה דלא אתני עם אברם
אלא לאפקוהון ממצרים, והוא עבד טיבותיה וחסדיה עמהון.
ובגין כך תשכח באורייתא חמשין זמנין יציאת מצרים, לאהזאה
לכל בני עלמא חסדא דעבד קודשא בריך הוא עם ישראל.
דאפיק יתהון מאינן חילין דמסאבו, ואעיל לון לגו חילין דרכיו
דהיינו חמשין תרעין דסוכלתנו, ורא איהו דאנן מנן להו מיומא
טבא דפסחא, ואנן מנן יומי ושבעי, והא איתערו חברייא מצוה
למני יומי ומצוה למימי שבועי (ר"ה ג), כי בכל יומא אפיק
לן מחילא דמסאבו ואעיל לן בחילא דרכיו [הקדוש ברוך הוא
לא התנה עם אברם אלא שיוציא את ישראל מגלות מצרים,
ולא שיוציאם מתחת שעבוד אלהים אחרים, כי ודאי כשישראל
היו במצרים נטמאו וטנפו את עצמם בכל מיני טומאה, עד

שהיו טוננים תחת מ"ט כחות הטומאה, והקדוש ברוך הוא
הוציאם מתחת השעבוד של כל אלו הכחות, ועוד שהביאם
במ"ט שיערי בינה שכנגד השערי טומאה, מה שלא התנה עם
אברם אלא להוציאם מצרים, והוא עשה טובו וחסדיו עמהם
להוציאם ממ"ט שיערי טומאה, ולהכניסם במ"ט שיערי קדושה,
ומשום זה חמצא בתורה חמשים פעמים יציאת מצרים, להראות
לכל בני העולם החסד שעשה הקדוש ברוך הוא עם ישראל,
שהוציאם מאלו כחות הטומאה, והביאם לתוך כחות הטהרה
שהם חמשים שיערי בינה, וזה הוא שאנו סופרים אותם כמ"ט
שיערי בינה, מיום טוב של פסח עד חג השבועות, ואנו סופרים
ימים ושבועות, הנה העירו החברים שבצוה לספור ימים ימצוה
לספור שבועות, כי בכל יום הוציאנו מכה הטומאה והביאנו
כנגדו לכח הטהרה].
(י"ג) כמו תעבדון את האלהים על היום הזה. וכעין דברי
רבינו כתב באוהב ישראל (לקוט אויב יתלל פי' סמוך):
החודש אשר בו ישועות מקיפות (ומספ' לפיטח חידש). מלשון
החנוני מקיף (אבות פי"ג מט"ו). ורצה ליכר שבו מקיף הקדוש
ברוך הוא ישועות לישראל אף אם אינם ראויים וכדאים לכך.
וכמו שהיה ביציאת מצרים, שלא היו ראויים מצד מעשיהם
לגאולה, וגאלם הקדוש ברוך הוא בזכות התורה שעתידיים לקבל
כמבואר במדרש (שמו"ר ז' ד). וכימים ההם בזמן הזה מתעורר
מדה זו בתודע זה, והקדוש ברוך הוא מקיף הישועה לישראל
למען יוכלו לשוב ולהיטיב דרכם בלי כונוע.

הדברים, כי צותה עליו אסתר למחר ולצום שלשה ימים לבטל הפסח, כמבאר בגמרא (מגילה טו.) וייעבר מרדכי' (אסתר ד ט) שהעביר יום טוב הראשון בתענית, למה באמת לא המתינה עוד יום אחד לצום בחל המועד, הלא זמן הנה להם כל השנה עד אדר הבאי.

אף הנה ידוע היות רצון ה' יתברך בעבודת עושי רצונו ושומרי תורתו, אשר כל העולמות קיימים אף על ידי הצדיקים, ויזעזעוהם היתה כל הפנה בבריאה מתחלה, והנה בחג הפסח הקדוש הזה לא יאמן כי יספר מקהלות רבבות הסודות והיחודים אשר נעשים בעולמות העליונים על ידי ישראל בסדר ליל שמורים, ואכילת מצה ומרור וספור יציאת מצרים בהגדה בלילה זאת. לכן אסתר הצדקת כאשר ידעה היא כי כל קיום העולמות תלוי רק בבני ישראל, התחכמה בזה לעורר אהבת ה' יתברך על עמו, לאמר כי בלעדס לא יתקיים העולם, אם פן איך יאבדו חלילה. והיא כאשר שמעה כי נגזרה

הגזרה למעלה גם כן, צותה שיבטל מרדכי והבריו כל סדר ליל הפסח, וכן כל העם אשר בשושן עמו התענו, ועל ידי פן פאשר בקטלו מעבודתם לילה הזה, נעשה רעש למעלה בכל העולמות מה זה ועל מה זה.

והיא שהמתינה אסתר שלא לגלות דבר בקשתה עד למחר יום ראשון של פסח, כי על ידי שתסרו אז מעבודתם נעשה רעש למעלה, כי אם יתבטלו ישראל חלילה, יתבטלו כל העולמות, ולכך בלילה ההוא נדרה שנת המלך זה מלכו של עולם. ויאמר להביא ספר הזכרונות (סו ו ט) של מצות מכבד, וימצא כתוב אשר הגיד מרדכי סדר הגדה בליל פסח בכונה, על בנתנא ותרש, כמו 'שפוך חמתך' (מסלס עט ו) ועל ידי פן נצמח ויבא הישועה.

ובאמת פן הוא הדבר, כי כל המצות שהם בתחלת השנה כוללים כל המצות, ויפמו בראש השנה בשמיעת קול השופר, כל

ביאורי החסידות

אחשוודש למה הזמינה אותו ואת המן למשחה היין. ט. פן אמרו בגמרא (מגילה טו.): 'בלילה ההוא נדרה שנת המלך, אמר רבי תנחום נדרה שנת מלכו של עולם. ע"כ. ורומז לכך שהיה רעש בעולמות העליונים על כך שלא קיימו ישראל את מצות חג הפסח. י. המצות שכבר נעשו על ידי בני ישראל. יא. 'הגיד' מלשון 'הגדה', ורומז על מה שאמר מרדכי את ההגדה בשנים שעברו, והשנה נחסרו מצות הלילה. יב. 'בנתנא ותרש' לשון קשה, ורומז על 'שפוך חמתך על הגוים', שיעניש את הגוים על מה שרצו לעשות לבני ישראל. יג. שנתנורר בשמים הצורך להציל את ישראל כדי שיהיה קיום לעולם הזה. יד. בשמיעת השופר מתעורר האדם לקיים את כל המצוות.

ציוני החסידות

ובתב רש"י (נלאשט טס): 'בראשית ברא, אין המקרא הזה אומר אלא דרשני, כמו שדרשוהו רבותינו ז"ל, בשביל התורה שנקראת 'ראשית דרכו' (משלי פ כג), וכשביל ישראל שנקרא וכן כמו בראש השנה בשמיעת קול השופר. נתבאר בדברי רבינו (ר"ה ד"ה ט): כח המצוה להיות להאדם לעור ולסעד ולעורר את האדם, בחינת מצוה גוררת מצוה, וזהו גם כן ענין השופר, שמביא אל האדם התעוררות על כל השנה לקיים המצוות כמו שהיה במתן תורה דכתיב (יהושע ו ט) 'יהי בשמעכם את קול השופר.'

אח גזירת המן להשמיד ולהרוג את כל היהודים. ב. שהרי בשלשה עשר בניסן נכתבו האגרות וניתן הרת בשושן, וארבעה עשר וחמשה עשר וישה עשר התענו, ובששה עשר נתלה המן בערב (רש"י). ג. היה פן הראוי שאסתר תאחר את התענית בכמה ימים, ולא לבטל מצות עשה מדאורייתא לאכול מצות בליל פסח. ד. עיקר הבריאה היתה עבור הצדיקים שיעשו מצוותיו של הקב"ה, ועל ידם יש זכות קיום לעולם. ה. על ידי המצוות האלו שעושים ישראל בליל פסח נעשים יהודים גדולים בעולמות העליונים. ו. שכל ידי השמדתם יבטל כל העולם. ז. למה לא עושים ישראל את מצות הלילה, והרי על ידי מצוה זו נעשה יחוד ושמחה גדולה בעולמות העליונים. ח. שלא סיפרה למלך

ואז יזעזעוהם היתה כל הכוונה בבריאה מתחלה. כמו שאמרו במדרש (נ"ר א ד): ששה דברים קדמו לבריאת העולם, יש מהן שנבראו, ויש מהן שעלו במחשבה להבראות, התורה והכסא הכבוד נבראו וכו', האבות וישראל ובית המקדש ושמו של משיח עלו במחשבה להבראות וכו', מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר. יעוד אמרו (ויק"ל ז): אמר רבי ברכיה, שמים וארץ לא נבראו אלא בזכות ישראל, דכתיב (נלאשט א א) 'בראשית ברא אלהים, ואין ראשית אלא ישראל שנאמר (יחמיס ג א) 'קודש ישראל לה' ראשית תבואתה'.

המצות ה
תשמעו
י
ב
י
ושמרתם

נפרשת כי
או
את אשו
מצאתי
וגו' ורא
הנה יש ל
של מעש
השלוס לי
נא את ד
בקש זה
בקר וכדו

טו. בפסוק
מצוה אתכם
טז. משמיע
הבאה לידך
מיד. יח.

ועוד כתב
השופ
לעשות כבוד
תשמעו אל
השנה כל
בחינת משנ
וכדרושים
תקיעת שופ
השנה, כמו
תקיעת שופ

המצות הם בבחינת שמיעה ויהיה אם שמע
תשמעו' (דברים י"א יג) ט', 'שמעו ותחי נפשכם' (ישעיה
כ"ג ג) ט'. וכן בניסן התחלת השנה נאמר (שמות י"ז י)
'ושמרתם את המצות', ו'ובגמרא אל תקרי מצות'

אלא מצות, שאם תבא לידך מצוה אל תחמיצנה",
רצה לומר על ידי אכילת מצה תקיים כל המצות
בשלמות ובלא פגיה, שלא תחמיצנה ביצר הרע",
וזה תזכה על ידי אכילת מצה בכונה":

L

שבת חול המועד פסח

איך ביקש גדולות אחר החטא

ופרשת כי תשא ראה אתה אמר אלי העל
את העם הזה ואתה לא הודעתני
את אשר תשלח עמי וגו', ועתה אם נא
מצאתי חן בעיניך הודעני נא את דרכך
וגו' וראה כי עמך הגוי הזה (שמות לג י"ג-י"ד).
הנה יש להבין ולשום לב איך אחרי הכעס הגדול
של מעשה העגל מלא לב משה רבנו עליו
השלום לקרב ולבקש לו גדולות כאלה, הודעני
נא את דרכך, הראני נא את כבודך. למה לא
בקש זה בשעת הרצון והיחוד בשעת מתן תורה
בהר וכדומה, לא בשעת הכעס ופנים זועפות

כנ"ל". גם יש להבין פרוש וראה כי עמך הגוי
הזה, מה ענינו כאן?

משה כבר שאינו ראוי לשום דרגה

אך הנה ידוע מעלת משה רבנו עליו השלום
רעיא מהימנא שהוא היה שרש במדת
הענוה, כמו שאמר הכתוב (ממנו י"ג) 'והאיש
משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה',
והפרוש הוא, לא שהיה עניו לכד בעניני עולם
הזה בפני כל אדם כמו שפל רוח שאמרו חז"ל
(אבות פ"ד מ"א)¹, רק מדת הענוה שהיה במשה רבנו
עליו השלום הוא גם בעניני עבודת ויראת שמים

ביאורי ההסידות

המצוות על ידי היצר הרע. יט. אכילת המצה בכונה לשם
מצוה דוחה את היצר הרע מגופו. א. איך בעת כעס ביקש
משה דברים גדולים כאלה, ולא בקשם בעת רצון. ב. ה"א
משה ביקש לעצמו שיזכה לראות את כבוד ה' ולדעת את דרכיו,
ולשם מה הזכיר את ישראל בהפלתו. ג. שאמרו שם: והי

טו. בפסוק 'והיה אם שמעו תשמעו אל מצוותי אשר אנכי
מצוה אתכם היום' הרי שכל המצוות הם בכלל השמיעה.
טז. משביעת המצוות וקיומם באה החיות לאדם. יז. מצוה
הבאה לידך אל תחמיץ אותה ותהעכב מלעשותה, אלא תעשנה
מיד. יח. אכילת המצה מועילה לשמור את האדם כחימוץ

ציוני ההסידות

ולקבל עליו עול התורה ומלכות שמים. וזה שאמרו (מ"ק י"ג):
'לא שמיע לא סבירא לי'. והשמיעה הוא בחינת הקבלה, והוא
העיקר.
ו'ובגמרא אל תקרי מצות א"א מצות. כן הוא במכילתא
(נל מ' דפסח ט): 'ושמרתם את המצות' (שמות י"ז ח).
רבי יאשיה אומר אל תקרא כן אלא ושמרתם את המצות',
כדרך שאין מחמיצין את המצה כך אין מחמיצין את המצוה,
אלא אם באה מצוה לידך עשה אותה מיד.
ו'ראה גם בדברי רש"י (ימ"א לג) על מה שאמרו בגמרא 'אין
מעבירין על המצות': הפוגע במצוה לא יעבור ממנה,
ונפקא לן במכילתא מ'ושמרתם את המצות', קרי ביה 'אח
המצוות', לא תמתין לה שתחמיץ ותישן.

ועוד כתב (ס"ג ד"ה א"י כ): שופר שאין בו זכרות פסול, כי
השופר רומז לכל המצוות להיות הכנה על כל השנה
לעשות בבחינת משפיע, כמו שנאמר (דברים י"א יג) 'אם שמעו
תשמעו אל כל מצוותי', על ידי שמיעת קול שופר תשמעו כל
השנה 'כל מצוותי', ולזה מברכין 'לשמע קול שופר', כי הוא
בחינת משפיע לכל המצוות בחינת משפיע, ולזה כשאין בו
זכרות ומשפיע פסול.
ו'בדרושים לשמיני עצרת (ד"ה א"ה ט): מה שכתוב (דברים י"א יג)
'מראשית השנה עד אחרית שנה' רמז שמצות
תקיעת שופר בראש השנה היא הגורמת לכל המצוות של כל
השנה, כמו שנאמר להלן 'והיה אם שמעו תשמעו', כי מצות
תקיעת שופר היא סגולה להביא את האדם לבחינת השמיעה

Horowitz, Isaiah, Ca. 1565-1630

26

ספר

שני"ה על התורה

והוא חלק תורה שבכתב
מספר "שני לוחות הברית"
לרבינו ישעיה במהר"ר אברהם הלוי זצ"ל הורוויץ

ועתה יוצא לאור בהדפסה חדשה
עם ציון כל מראי המקומות
מחולק לפי סדר הפרשיות ולקטעים
וחלקי הסוד שבספר מופיעים באות מיוחדת
ברוב פאר והדר

מהדורה מחודשת
עם תיקונים ומפתחות

עיה"ק ירושלים ת"ו
חשון תשנ"ז

עשית את
 רם ושמח
 נא הזכיר
 ברם אלא
 זים וארץ
 כח בשמו
 זה הדבר
 בתוכה
 היה מקום
 ימו להיות
 הקדושה
 הפסוק
 הנשמה
 כתיב גם
 שדום ואת
 לגן עדן.
 ראשית
 חיינו בעת
 קטה בעת
 יום
 ריאה היא
 הששי
 טראל את
 ובהו ג'
 העתיד
 לא תתקן
 לעתיד
 נתינת
 פעמים
 על זו.
 הבתרים
 אל כמו
 ינת הארץ
 הבריאה
 על גלויות.
 שמעון
 היתה
 מדי כו'
 תהום זו
 ה' אלהים
 וכן בכאן

בברית בין הבתרים בראשית הכטחת נתינת הארץ לאברהם רמז לו ד' גלויות כדאי' במדרש רבה (מד, יז) והנה אימה חשיכה גדולה נופלת עליו אימה, זו ככל כו'. חשיכה, זו מדי כו'. גדולה, זו יון כו'. נופלת, זו אדום כו'.

ולכאורה קשה בשניהם בשעת חדוה חדוה. ומה לו להזכיר בעת בנין העולם חורבן הגלויות וכן בעת כשורה לאברהם ענין ד' גלויות. אלא הענין בשניהם בשוה כי ראה הקב"ה קלקול האדם ובוזה לא נשלם כוונת הבריאה כי נתרבה הקליפה ועשה תיקון סותר על מנת לכנות כי סיבות גלות מאלו מלכיות בא הזדככות כי יכלה הפשע ויקיים תם עונך בת ציון (איכה ד, כב) ואז יזדכך העולם להיותו ככוונת הבריאה ורוח אלהים ירחף זהו רוחו של משיח והארכתי בדרוש זה כמאוד במקום אחר. וכן אברהם אבינו שהוא צוות העולם רמז לו הש"י באימה חשיכה גדולה נופלת כו' ד' מלכויות ואחר כך הזכיר לו י' עממין קני וקניזי קדמוני שזה יתקיים לעתיד כשרוח אלהים רוחו של משיח ירחף ובענין אלו התיבות של אימה חשיכה גדולה נופלת הרומזים על ד' גלויות רמז ג"כ תיקון כל הקליפות שנתפשטו בעון הדורות כמו שכתב האר"י ז"ל אימה, זה דור אנוש בימיו הציף הקב"ה שליש העולם ואלהים עשה כדי שיראו מלפניו כדכתב רש"י בספר קהלת (ג, יב ד"ה ידעתי). חשיכה, זו דור המבול שארז"ל שלא שמשו מאורות. גדולה, מגדל דדור הפלגה. נופלת תהפוכות סדום ונשמותיהם הפגומות שנתפשטו צריכין תיקון ואז כהבטחת הארץ לאברהם אבינו בברית בין הבתרים היה בן ע' שנה רמז יצב גבולת עמים למספר בני ישראל כי ע' אומות חלוקות ללשונם בארצותם והם ארץ העמים ואחד היה אברהם והנה בשבעים נפש ירדו אבותינו למצרים ונזדככו שם ועבדים היו במצרים ולקחם הקב"ה מעבדות מצרים להיות לו ית' לעבדים כמ"ש כי עבדי הם וגו'.

וכוונת הענין הוא רצה הקב"ה להטביע בלבם ענין העבדות להרגילם בעבדות כדי שיהיה להם נקל אחר כך לעבודת הבורא יתברך ולקיים התורה לעבדה ולשמרה וזהו שכתוב (שמות כ, ב; דברים ה, ו) אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים כלומר כדי שתהיו עבדים וזהו שרמז הש"י לאברהם אבינו כי לא ירשך זה כי אם אשר יצא ממעיך (בראשית טו, ד) כי אברהם אבינו נתירא שעבדו זקן ביתו ירש אותו אמר לו הקב"ה לא ירשך זה כלומר עבד זה לא ירשך כי אם העבד אשר יצא ממעיך זהו ישראל עבדי אתה זהו ענין שנשאר שם כנען להארץ הקדושה אחר שהיתה של ישראל מצינו כמה פעמים שנקראת ארץ כנען אלא הכוונה כי כנען הוא עבד גם כנען לשון הכנעה וזהו קיום הארץ שנהיה עבדי ה' וכשפרקנו עול ולא היינו עבדים לו אזי עבדים משלו בנו ועיקר מעלת וקיום הארץ הוא בהיותנו נכנעים ועבדים לו וזהו ענין ג' נתנו על ידי יסורין וחד מגייהו ארץ ישראל ובהיותנו במעלה גדולה בארץ ישראל קרובים אל הש"י או אדרבה כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסרך (דברים ח, ה) יהיה מקוים בנו רק אתכם ידעתי מכל העמים על כן אפקוד עליכם עונותיכם (עמוס ג, ב) ותכף ומיד כשחטא איזה חטא איש צדיק היה הקב"ה שולח לו יסורין לנקותו ואין לך טובה גדולה מזו ועל זה אמר וכל יאמר שכן חליתי וגו' נשוא עון (ישעיה לג, כד) כי היה לו לנשיאת עון. וכבר הארכתי במוסר הזה בשער אותיות כאות ק' קדושה מקדושת ארץ ישראל שאל יתרעם מי שדר בארץ ישראל כשהוא חסר כל טוב או מוכה ביסורין כי אדרבה זהו לו לטובה והכל מצד החסד לכפרת עון ועל זה רמזו במסכת כתובות (נדף ק"א, א) א"ר אלעזר כל הדר בארץ ישראל שרוי בלא עון.

וצריך האדם הדר בארץ ישראל תמיד לזכור בשם כנען המורה על עבדות וההכנעה וזהו הרמז בדברי נח שאמר ארוך

כנען עבד עבדים יהיה לאחיו (בראשית ט, כה)
 ולפי הענין היה לו לומר ארור יהיה כנען אף
 שנוכל לתרץ כי אמר ארור כנען כלומר כבר
 הוא ארור כי משורש נזש הקדמוני שאמר
 לו הש"י ארור אתה משם שורש כנען בידו
 מאזני מרמה ולפי ענינינו נוכל לומר כי לא
 רצה לומר תיבת יהיה המורה על העתיד כי
 אדרבה הכנעני רצוני לומר הנכנעים עבדי
 ה' הם ברוכים לה' אלא זה הכנעני ארור הוא
 וזהו שאמר עבד עבדים יהיה לאחיו ר"ל
 ישראל הם עבדים לה' ולאילו העבדים יהיה
 הוא עבד כלל העולה אדרבה ואדרבה בהארץ
 אשר ה' אלהיך דורש צריך להיות ביותר
 עבד ונכנע וכמ"ש דוד המע"ה (תהלים קיט, יט)
 גר אנכי בארץ כלומר ביותר אני משים עצמי
 לגר בארץ הקדושה וזהו ענין כשאמר הקב"ה
 לאברהם אבינו על עבדות מצרים כי גר יהיה
 זרעך בארץ לא להם קשה לימא בארץ מה זה
 לא להם והנה מ"ש רש"י היא מתורץ שאמר
 בארץ לא להם ולא אמר בארץ מצרים כי אף
 גרות משאר הארצות בכלל דהא ארבע מאות
 שנה משנולד יצחק.

עוד יש מפרשים כי בארץ לא להם כאלו
 אמר בארץ מצרים לא להם היה ר"ל
 לא למצרים בעצמם היה כמו שכתב רש"י על
 הפסוק (בראשית מז, כא) ואת העם העביר (יוסף)
 [אתו] לערים וגו' כדי שלא יאמרו המצריים
 לישראל גרים אתם כו' אבל לענינינו מתורץ
 שאמר בארץ מצרים תהיו גרים וזהו הגרות
 כפשוטו כי יהיו בארץ לא להם עבדים לפרעה
 אבל אחר כך תזכו להיות גרים בארצכם כמו
 שאמר דוד גר אנכי בארץ ואז הללו עבדי ה'
 (תהלים קיג, א; קלח, א) הכלל העולה יושבי הארץ
 צריכין להיותן בהכנע וכמו גרים לא יעשו
 העיקר להתישב באיתן מושבו. וזה שארז"ל
 (בב"ר פד, א) וישב יעקב בארץ כנען בקש לישב
 בשלוח אמר הקב"ה לא דין לצדיקים כו' רק
 יהיה בארץ מגורי גר אנכי ויהיה ארץ כנען
 ויהיה מגורי אביו סוד פחד יצחק הוא מדת
 הדין מגור מסביב וסביבו נשערה מאוד וזהו
 כי גרים ותושבים אתם עמדי בשעה שאתם

רוצים לישב בשלום תהיו גרים וסימנך ארץ
 אוכלת יושביה היא מכלה הרוצים לישב בה
 בשלוח ובתוקף לאכול פירותיה ולהנות בה
 לבד ואף שהמרגלים דברו זה הפסוק הם
 דברו לרעה והוציאו דברי קדושה לחולין
 חולין הוא להם ומי שדר בארץ ישראל בענין
 הזה מובטח לו שהוא בן עולם הבא.

וזהו שאמרו במסכת כתובות (ק"א, א) כל
 המהלך ד' אמות בארץ ישראל מובטח
 לו שהוא בן עולם הבא ר"ל המהלך מהלך
 השלימות ממעלה למעלה מכח ד' אמות של
 הלכה שקובע לעצמו כמ"ש רז"ל (ברכות ח, א)
 אין לו להקב"ה אלא ד' אמות של הלכה ואז
 זוכה לארץ ישראל העליונה שעליה נאמר
 (ישעיהו ס, כא) ועמך כלם צדיקים לעולם ירשו
 ארץ שהוא עולם הבא כי ארץ ישראל
 תחתונה מכוון נגדה. וכן בישר הקב"ה
 לאברהם אבינו לעולם הבא בנתינת הארץ
 כמו שכתוב (בראשית טו, טו) ואתה תבוא אל
 אבותיך בשלום כי יאמרו לך בעולם העליון
 במותך יבא שלום ינוח על משכבו ומה
 שכתב תקבר בשיבה טובה ענין טובה האמור
 כאן רמוז על טוב הארץ הנקבר בה כמו
 שאמר בכתובות (ק"א, א) הנקבר בארץ ישראל
 פטור מגלגול מחילות כל זה נתגלה לאברהם
 אבינו בברית בין הבתרים שהוא פעם ראשון
 שנתבשר בבשורת הארץ והיה אברהם אז בן
 שבעים שנה הבטחה זו היתה בראשית
 הבריאה כמו שכתבתי לעיל.

[הגה"ה על דרך הסוד נוכל לומר כי נקראת
 ארץ כנען אף לאחר שהי' של ישראל נשאר עדיין
 זכחו של כנען אף צעת שיסבו ישראל עליה ולא
 ילאה זכחו של כנען עד עמוד בית שני לאחר כמה
 שנים וזה סוד הדצר לפי מה שקבלו צ"ס האר"י
 ז"ל כי כורש מלך פרס אשר ליוה לצנות בית
 המקדש ואז נתישבה ארץ ישראל שניה זכחו של
 פרס היה תקוע כנען כי כן נתגלגל אחר כך בעבד
 כנעני כי אמר הרב ז"ל שט"י עבד כנעני עבדו של
 רבן גמליאל היה הגלגול של כורש וזה הסוד רומז

צמחנה צנרכות (טו, ב) 5
 ענדו כש"ה הי'

השניה היה אחר
 כשאמר ל
 ישראל וזה היה קיום
 שהיא ה' דיום השש
 שרומז לקיום העולם
 לעיל הרומז לזמן תורו
 וזה (ט, א) אמרו שני
 מן ואת הנפש אשר ע
 דתרגום אונקלוס דש
 שפרשי אמרה מגי
 מגיירת הנשים וזהו
 אבינו היה מהלך משלי
 רבה (ב"ר לט, א) ויאמו
 מארצך וגו' רבי יצחק
 והטי אונך ושכחי עמן
 (א) א"ר יצחק משל לא
 למקום וראה בירה או
 שהבירה זו בלא מז
 הבירה ואמר אני הו
 שהיה אברהם אומר ח
 מנהיג הציץ עליו הקו
 בעל העולם ויתאו המ
 והשתחוי לו (שם שם,
 אבר

[הגה"ה י"ש זיה
 רומז גם כן על התורה
 שהשמות הן רוחניות ה
 כי שני אלפים תורה מ
 עשו צחרן וגו' ענין זה ו
 צוהר ותהי שרי עקרה
 ולד דמשמע לאחרני הי
 תשמיש שהיה בקדושה נ
 פי שאינה מתעברת מכ
 תנהו לאחרים וזהו הית
 זקיות ואלו הכסמות ו
 הזכר לזכרים וכסמות
 בתשמיש קדושת אברה
 עקרה מכל מקום היו